

--- hec omnia secundum --- consuetudines ipsi castro Ulldecona» (Morera, GGC, pp. 7332-3). En la descripció dels límits del regne de València, del *Libre dels Furs*: «--- del Canar de VII de Cona a ---» (GGRV, *Gral.*, p. 4). En el *Llibre de Privilegis* d'Ulldecona: «--- del Canar ---» 1336 (p. 57), «la Cenia e lo Canar» 1462 (p. 50), «esser del Canar» 1560 (p. 11), «loch del Canar, termini castrí --- Ulldecona» 1560 (pp. 10 i 196). És excepcional antigament que hi aparegui Al-
aglutinat, de manera que el publicador d'aquests Pri-
vilegis posa un «sic» a un passatge on es llegeix «---
de Alcanar» en doc. de 1335 (p. 139). I sense Al-
ni article en el cens de 1359: «loch de Alcanar» (*CoDo-
ACA* XII, 45). També es pot remetre a J. Matamoros
«Alcanar: Historia de mi pueblo --- Monografía de
sus hechos y monumentos más notables», Tortosa,
286 pp. 4.º (amb gravats).

ETIM. Com ho comproven les formes antigues i
fins la tradició onomàstica popular, no es pot dubtar
que és la coneguda variant dialectal *canar* del cat. *ca-
nyar* 'bosquet o espessor de canyes'. Ja ho digué More-
ra (GGC 733), i d'altres n'han tingut consciència.²

En alguns ha causat desorientació un quasi-homò-
nim molt conegut, de Castella, el qual és d'etimologia
diferent, hispano-aràbiga; però és una paronímia me-
rament casual, com ho prova ja la diferència en la ter-
minació, en *-á* accentuat el nom castellà i allí sempre
sense *-r*. És ben conegut *Alcaná* de Toledo: «la calle
donde estaban los mercaderes judíos de Toledo» (Co-
varrubias, 1611); «--- la *Alcaná* de Toledo» Cervan-
tes (*Quixote* I, ix, p. 216); «salió a la calle de la Cha-
pinería --- fuime tras ella; entróse en la tienda de un
mercader en el *Alcaná*, y yo con ella» *Guzmán de Al-
farache* (*CiCa*, II, 129.5); i en el *DECH* (I, 128a) en
cito documentació des de 1355 i en el S. XVI (més, en
un article especial que se li dedica en *Al-And.*).

L'identifico amb un mot hispanoàrab, ben documen-
tat ja per *PAlc*: «chorro: *caná min mi*» (171b1) [*min
mi* 'd'aigua']; *RMa qaná* «canalis» (278, 168) amb pl.
qanauid, i deriv. *qanaui* «factor canalis»; també Oli-
ver Asín *qaná* «mina de agua» en la seva monografia
sobre el nom *Madrid* (pp. 121ss.). Val a dir que és
dubtós que aquest mot hispanoàrab pertanyi al fons
genúf de l'àrab asiàtic, i que el que han dit de la seva
etimologia Asín i Engelmann de cap manera és accep-
table, com explico en el *DCEC* i *DECH*; també és ben
dubtosa l'etimologia hebrea de Covarrubias i Steiger
(*Contr.* 228, 314), contradita pel significat ben testi-
ficat per les fonts hispanoàrabs. De tota manera fou
mot àrab i sense relació amb el romànic *CANNA*, i
menys encara amb *Alcanar* (*AlcM* es deixa desorien-
tar per Asín).

En el domini català sí que hi ha duplicats segurs
del nom *Alcanar* d'Ulldecona. Com que tots ells es
troben on la *-r* final és avui caduca, el fet que apare-
guin citats amb *-r* o sense, és indiferent i no dóna cap
indici etimològic; però no dubtem que tots ells tenen
la mateixa etimologia *CANNARE* que aquell; i que en el
nostre domini no hi ha cap indicatiu per unir-los al nom
toledà i hispanoàrab. *Alcaná* vt. de Llitera, prop de

Gavasa («Argensola» v, 260); *Lo Canà* pda. de Bell-
munt (Priorat) (XIII, 37.22); *barranc del Canà* a Mar-
çà (XIII, 2.23); *Alcanar* a Lluçmajor, prop d'Es Carbo-
nells (XL, 80ss.); *Es Canà(r)* a la costa eivissenca de
St. Carles de Peralta (nomencl. mar., núm. 2, XXXIX,
50); *L'Alcanà* pda. de La Romana, prop de Novelda
(XXXVI, 60.7), car també en aquest extrem S. del do-
mini valencià és muda la *-r*.

¹ Sufix ben singular, que no deixa d'intrigar a l'eti-
mòleg. Potser resultant de **canare(s)os*, amb elimi-
nació de la intervocàlica ajudant-hi la dissimilació,
en el plural, que és la forma usada amb més fre-
qüència. És clar que de cap manera es pot assegura-
r, sobretot mentre no en sapiguem documentació
antiga, però és el cas ben documentat dels mots que
aplego en *LleuresC*, 210, n. 55, incloent-hi els plu-
rals com *beaces*, i topònims *Muncles* etc. Notem en
tot cas que aquest gentilici és una comprovació excel-
lent del caràcter postís i adventici de l'*Al-* ante-
posat, i per tant, també de l'etimologia cat. *canar* =
canyar. — ² «--- de l'estany de Salses al Canar d'Ull-
decona, i del riu Cinca al mar ---» Pere Coromines,
article publicat a «Germanor» de Sant Andreu, Bna.
abril 1915.

Alcanella, vol. I, 29-30 *Alcanència, Alcanís, Al-
caniset, V. Alcanissia*

ALCANISSIA

I variants, provinents del nom de les esglésies cris-
tianes en àrab. Ja figuren les «villas de *Alcanitia*» en
un doc. del Cid, de 1098; Mz. Pi., *RFE* v, 8, l'identi-
fica amb una alq. antiga d'Alzira, molt citada en el
Rept. (353, 354, 359, 360, 390, 391). També hi ha un
despoblat *Alcanicia* de la vall de Pop (*Rept.* 479), o
Perpunxent (Mz. Pi.) que pot ser el mateix que *Alca-
necia*, pueblo destruido, de Cavanilles (II, 157). Amb
dissimilació *Alquerència* pda. te. Simat de Valldigna
(GGRV II, 170).

En el vol. I, 94, hem publicat nota de *Sa Canessia* a
Menorca; i diversos *Canèssia, -èssies, Caníssio(s)* va-
lencians, per als quals bastarà remetre-hi: també espe-
cífiquem allí l'etimologia aràbiga. Afegim-hi Simonet,
Glos. Moz., s. v. *eclesia* i *quelixa*, segons el qual vin-
dria del greco-ll. ECCLESIA; cosa fonèticament possible
a base de *alcal-* > *alcan-* amb dissim. entre les dues
l-l. MLWagner (*RFE* x, 399) fixant-se que també ha
tingut el sentit de 'sinagoga', parteix de l'hebreu tal-
múdic *kneseth* 'assemblea, junta'; ço que potser s'ha
d'acceptar si bé admetem que en àrab se superposen
i confonguessin el manlleu cristià amb l'hebreu.

En fi, sembla que ha tingut el mateix origen el nom
d'*El Canís* poble agr. a Rosselló, al N. de Lleida. Avui
en diuen *lo kanís* o *Fàbrica del Canís* (XVII, 87). Ja
apareix en forma sensiblement igual en el cens de
1359: «loch del *Canic* d'el Spital de Jherusalem» (dos
focs), junt amb diverses poblacions entre Lleida i Ba-
laguer, pertanyents també al dit Hospital (Corbins,
Rosselló, Torrefarrera, Torrelameu) (*CoDoACA* XII,